

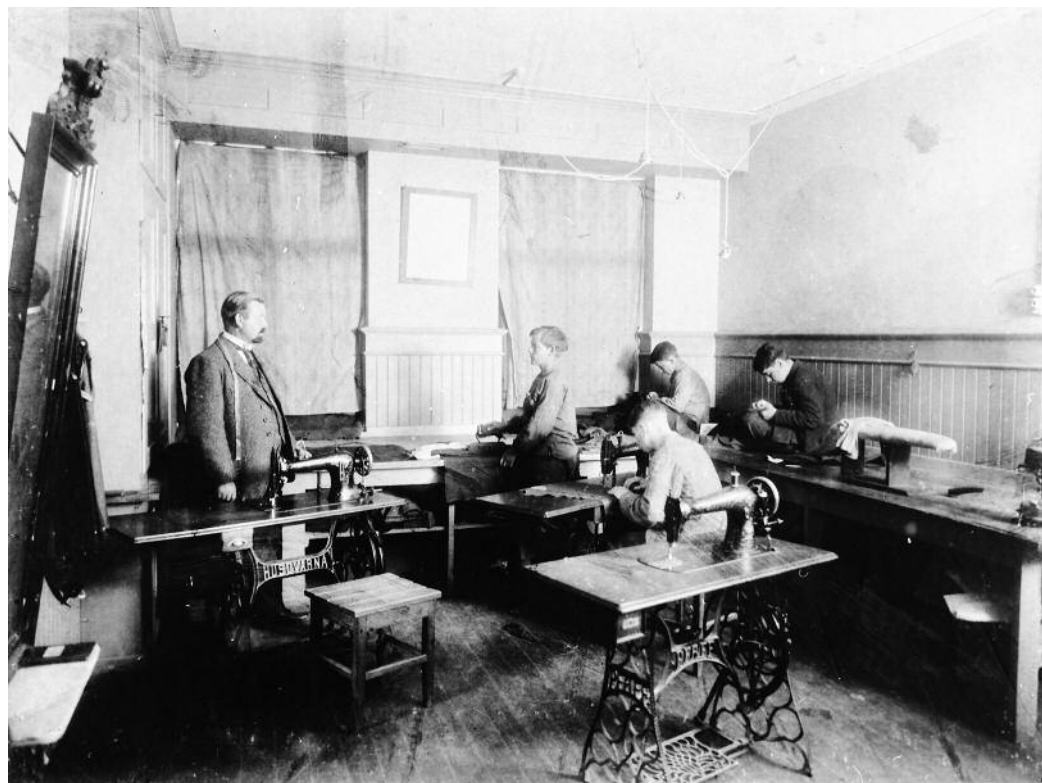
FORHANDLINGER OM ANBRAGTE BØRNS FREMTID

Frontlinjebureaukrati og skønsprincipper i børneforsorgen 1905-1975

Af Cecilie Bjerre

Denne artikel sætter fokus på, hvordan børneværnene forvaltede deres ansvar, når der skulle træffes beslutninger om anbragte unges fremtid. Artiklen viser, at det var et område, som var præget af ad hoc løsninger, men det var samtidig et felt, hvor der var en vis lydhørhed over for forældres og børns ønsker om fremtiden.

I de senere år er der kommet en stigende opmærksomhed på efterværnet,¹ altså den sociale indsats for tidligere anbragte, idet denne gruppe af unge i særlig grad har vanskeligheder ift. uddannelse, arbejde, økonomi og boligforhold.² I det hele taget er der påvist markante forskelle mellem uddannelsesniveaet i den generelle befolkning sammenlignet med tidligere anbragte.³ Som det er påpeget i en nutidig kontekst, er spørgsmålet om efterværn og valg af uddannelse under anbringelsen underbelyst, og det samme gør sig gældende i et historisk perspektiv.⁴ I denne artikel undersøger jeg praksis, hvor jeg har en særlig interesse for, hvilke aktører der kunne få indflydelse på afgørelser om anbragte unges fremtid.⁵ Det kan måske overraske, at jeg påpeger, at der allerede med den første børnelov i Danmark i 1905 var en vision om, at både forældre og den anbragte selv burde have indflydelse på valg af erhverv. En ting er lovgivningen, men jeg viser, at børneværnene i praksis

lyttede til forældre og anbragte unge, der selv henvendte sig, og altså dermed fulgte lovens intention, men der var på ingen måde nogen ret til eller procedure for at blive hørt.

Jeg undersøger denne praksis ved at anvende 225 journalsager fra tre børneværn i alt.⁶ I disse journalsager fremkommer også de mere uformelle forvaltningspraksisser, f.eks. når en mor ringede til børneværnet om, at hun havde fundet en læreplads til sin søn, eller en dreng, der fremmødte for børneværnet og fremsagde sit ønske om at blive bager. Altså oplysninger, som det ikke er muligt at finde i officielle statistikker på området. Jeg viser, at den forvaltningsmæssige gråzone på området muliggjorde, at både forældre og den anbragte unge selv kunne komme på banen. Modsat betød den uklare ansvarsfordeling, at nogle unge risikerede at blive 'glemt', eller i al fald have oplevelsen af dette, og først forholdsvist sent fik en plads eller kom i gang med en uddannelse.

Artiklens udgangspunkt er, at det er afgørende at undersøge forvaltningspraksisser, når det drejer sig om anbringelser. I den sammenhæng er det væsentligt at ihukomme, at det er et område, som var lokalt forankret, men

Dreng- og Lærlingehjemmet Godhavn. "Snedker-, Skrædder-, Smede- og Maskinværksted samt begyndende Oplæring af Kokke. Landbrug og Gartneri med Drivhuse." (Horsten, Holger. *Børneforsorgen i Danmark. 1948. Side 393, Danmarks Forsorgsmuseum*)

dertil kommer, at det blev forvaltet af lægmænd, altså børneværnsmedlemmer. De skulle administrere et stort skønsprincip, hvorfor det ikke er meningsfuldt udelukkende at gennemgå skiftende lovgivning, idet den selvsamme lovgivning blev omdannet til lokal politik i praksis. Som socialforskeren Michael Lipsky fremfører:

“...public policy is not best understood as made in legislatures or top-floor suites of high-ranking administrators, because in important ways it is actually made in crowded offices and daily encounters of street-level workers.”⁷

Lipsky anvender betegnelsen 'street-level bureaucrats', frontlinjebureaukrater, som en samlebetegnelse for alt fra skolelærere, politibetjente til socialrådgivere, da de har det fællestræk, at de arbejder i fronten uden direkte indblanding fra ledelsen, og ikke mindst, at de danner politikken på deres område med deres rutiner og beslutninger.⁸ Jeg argumenterer for, at børneværnsmedlemmer på samme vis kan anskues som frontlinjebureaukrater, der i princippet skulle tolke og operationalisere lovens paragraffer i den lokale virkelighed, men som mange gange fandt pragmatiske løsninger i praksis.

Artiklen bidrager til den historiske udforskning af anbringelsesområdet ved at sætte børneværnenes praksisser under luppen. Jeg udforsker, hvordan børneværnene forvaltede deres ansvar, og på hvilke måder det var muligt for de involverede parter i anbringelsessagen at få indflydelse. Jeg viser, at det var et område uden formelle procedurer, hvilket på den ene side betød, at visse unge og forældre rent faktisk kunne være med til at forme fremtidsmulighederne, men på den anden side betød de manglende procedurer, at man på ingen måde havde nogen særlige rettigheder i den henseende.

Artiklen er opbygget således, at jeg først vil give en kort oversigt over børneværnenes historie, hvor jeg ligeledes vil give et indblik i, hvem der var klienter i disse børneværnsager. Dernæst vil jeg diskutere, hvordan vigtigheden af at arbejde spillede en væsentlig rolle i børneforsorgens forståelse af de anbragte børns opdragelse, og jeg viser her, hvordan der på forhånd eksisterede visse begrænsninger i, hvilke muligheder for uddannelse og valg af erhverv der var til rådighed for anbragte unge. Slutteligt undersøger jeg børneværnenes praksis ift. tjeneste, læreplads og udvandring. Artiklen viser, at det skønsmæssige princip var herskende, når det angik spørgsmålet om den anbragte unges uddannelse. Det enkelte børneværn fastsatte ikke procedurer for, hvordan et barn skulle følges og sikres en fremtid, de reagerede derimod på henvendelser og tog adhoc beslutninger. Artiklen bidrager til det anbringelseshistoriske felt ved at undersøge et underbelyst aspekt i dansk velfærdsstats-historie, der havde store konsekvenser for anbragte unges fremtidsmuligheder.

Derudover bidrager artiklen teoretisk og metodisk til at sætte lys på vigtigheden af at undersøge, hvordan velfærdspolitikken faktisk er blevet implementeret på lokalt niveau.

Børneværnets historie

I 1905 trådte den første børnelov i kraft i Danmark, og den konstituerede statens ret til at (tvangs)fjerne børn fra deres forældre. Det var også muligt at fjerne børn fra hjemmet før 1905, hvilket mestendels foregik via fattigforsorgen, privat velgørenhed og uformelle kanaler.⁹ Børneloven fulgte svensk og i særdeleshed norsk forbillede, hvor opgaven med at føre tilsyn med børn, give advarsler til forældre eller i sidste instans fjerne børn fra deres forældre blev tildelt kommunalt forankrede værgeråd, fra 1933 kaldet børneværn, hvis medlemmer var blandt byens gode borgere, fx præsten, en lærerinde etc.¹⁰ Dette er blevet kaldt "Den nordiske model" sat over for den angelsaksiske børnedomstol.¹¹ Lægmandsinstitutionen undergik kun gradvise forandringer i løbet af dets 70 års levetid og blev afviklet, da Bistandsloven trådte i kraft i 1976, hvorefter beslutninger om anbringelse skulle træffes af det kommunale sundheds- og sociale udvalg.¹² En af de mest nævneværdige forandringer bestod i, at den centrale institution med jurister, Overværgerådet, fra 1933 Landsnævnet For Børne- og Ungdomsforsorg (herefter Landsnævnet), med Værgerådsloven i 1922 ikke længere skulle godkende alle anbringelser, hvilket betød mere selvbestemmelse i de kommunale værgeråd.¹³

Da værgerådsmodellen blev valgt til fordel for børnedomstol, blev dette gjort med henvisning til, at straf af børn i værste fald kunne være direkte skadeligt, eftersom børn ikke var i stand til at forstå strafbarheden ved en kriminel handling.¹⁴ Det var i det hele taget noget særligt, der blev krævet, når det handlede om børn og deres opvækst. I betænkningen fra 1895, som senere førte til Børneloven i 1905, blev argumenterne imod børnedomstole fremført således:

"Man tænke sig f.Eks., at Underdommeren er en ugift Mand, der aldrig har haft med Børns Opdragelse at gøre. Her tiltrænges Garantier for Tilstedeværelsen af en anden Sagkundskab end den, Dommerstillingen som saadan giver."¹⁵

Det var dermed ikke tilstrækkeligt med den kolde jura, når det skulle vurderes, hvorvidt et barn skulle fjernes fra hjemmet. Derimod var det byens gode borgere, der med deres kendskab til lokale forhold og familier og helst med en interesse for eller særlig indsigt i børneforsorgen, ville være bedre i stand

til at træffe hensigtsmæssige foranstaltninger for den enkelte familie. Derfor blev dette også et område, hvor kvinder blev anset som kompetente alene i kraft af deres køn og ikke mindst klasse.¹⁶

I løbet af børneværnernes 70-års levetid skete der mange forandringer, som havde indvirkninger på børneværnernes arbejde: stigende urbanisering, færre

*Seden Enggaard lærlinge hjem.
"Oplæring i snedkerfaget (Haand- og maskinsnedkeri)" (Horsten, Holger. Børneforsorgen i Danmark. 1948. Side 402, Danmarks Forsorgsmuseum)*

kommuner (fra næsten 1.400 kommuner ved Børnelovens ikrafttræden¹⁷ til 277 kommuner med den kommunale styrelseslov i 1970),¹⁸ udbygningen af vuggestuer og børnehaver, andelen af børn fra 0-14 var i 1911 på 33,6 %¹⁹ og i 1973 på 23 %, ²⁰ en gradvis professionalisering af lokaladministrationen og ikke mindst en konsolidering og kraftig udvidelse af velfærdsstaten. Disse

forandringer havde indflydelse på børneværnenes opgaveportefølje, hvor det især var nye forebyggende tiltag, som blev tilføjet, f.eks. opgaven med at udvide de kommunale dagtilbud.²¹

Den gradvise professionalisering havde ligeledes stor betydning, men dette var dog ikke tilfældet for alle børneværn. Kommunerne, og dermed børneværnene, kørte i forskellige tempi, når det gjaldt professionaliseringen af lokaladministrationen. Med socialreformen 1933 skulle socialkontorer med daglig ekspeditionstid oprettes i kommuner med mere end 3.000 indbyggere eller en samlet bymasse på mindst 2.000 indbyggere. Landkommuner kunne modsat vælge at ansætte kommunesekretærer, ligesom fx formanden for det sociale udvalg kunne modtage et vederlag for sit arbejde.²² Selv i kommuner med socialkontorer var der stor forskel, idet der intet var foreskrevet ift. indretning og funktionærer, men det var derimod op til den enkelte kommunes forvaltning.²³ I Frederiksberg kommune blev der eksempelvis oprettet fire afdelinger i socialkontoret, en af dem var Afdelingen for Børneværnet.²⁴ I den sammenhæng var Frederiksberg jo også en stor kommune, og i et cirkulære blev det beskrevet, at det var op til kommunalbestyrelsen, om der skulle knyttes funktionærer eller frivillige medhjælpere til børneforsorgsarbejdet.²⁵

Socialrådgivernes forholdsvise sene indtræden i den kommunale børneforsorg kan måske vække undren. Ifølge socialforsker Tine Egelund var det først med etableringen af familievejledning med ny lovgivning om børneforsorg i 1964, at socialrådgivere for alvor blev en del af kommunernes børneområde.²⁶ Den Sociale Skole, fra 1961 den Sociale Højskole, begyndte ellers allerede i 1937 at uddanne socialrådgivere,²⁷ men historiker Bente Rosenbeck peger på den stærke forbindelse mellem Mødrehjælpen og den Sociale Skole. Direktøren for Mødrehjælpen, Vera Skalts (1904-1990), var da også en af de bærende initiativtagere bag skolens oprettelse, ligesom det med Mødrehjælpens status som offentlig institution i 1939 blev et krav, at personalet skulle være uddannet.²⁸ 30 ud af de første 94 uddannede socialrådgiver i 1945 blev ansat i Mødrehjælpen.²⁹ Derudover blev en stor andel knyttet til hospitalsvæsenet, hvor den første leder af den Sociale Skole, Manon Lüttichau (1900-1995), selv havde virket.³⁰ Dette kan være med til at forklare, hvorfor socialrådgiverne i den undersøgte periode ikke spillede en væsentlig rolle. Filantropien var med til at lægge kimen til det sociale arbejde i børneførsorgen, hvorfor brugen af frivillige kræfter og kaldsarbejde, herunder børneværnsarbejdet, i lang tid blev valgt frem for uddannet fagpersonale.³¹

Fjernet af børneværnet

Men hvilke familier fik fjernet børn? Når man medtager hele perioden for

børneværnenes virke, bliver det tydeligt, at familierne havde en del til fælles. Børnene kom stort set alle fra familier, der levede under prekære økonomiske forhold, og i det indsamlede journalsagsmateriale var næsten en fjerdedel af de anbragte børn født uden for ægteskabet, og over halvdelen kom fra brudte familiekonstellationer, heraf boede 86 % med en enlig mor.³² Som også tidligere forskning påpeger, var, og er, anbringelser af børn betinget af social klasse.³³ Der var flere drenge end piger, som blev anbragt. I det indsamlede materiale udgjorde piger 39 %, hvilket stemmer overens med den nationale statistik.³⁴ Overvægten af drenge kan formentlig forklares ved det store fokus på kriminalitet, som gjorde sig gældende ved Børnelovens ikrafttræden, hvor anbringelse, og dermed statens moralske opdragelse, skulle stå i stedet for straf for en kriminel handling, oftest tyveri.

I det undersøgte materiale var ca. 36 % af fædrene ufaglærte, oftest opført som arbejdsmænd, og de resterende var faglærte, uoplyst, omkring 7 %, eller besad kontorfunktioner. Den sidste gruppe af erhverv begyndte at komme frem fra 1940'erne og frem, det kunne f.eks. være en salgsschef eller en handelsmand, men de havde alle det til fælles, at det drejede sig om en brudt familie.³⁵ Brudt enten af dødsfald eller skilsmisse. Disse to faktorer kunne betyde en markant anderledes socioøkonomisk situation for familien, hvilket kan forklare, hvorfor disse familier også kom under børneværnets lup. Hertil skal det bemærkes, at omtrent 30 % af forældrene selv henvendte sig til børneværnet.³⁶

Mødrenes erhverv er straks sværere at godtgøre for. Morens beskæftigelse var sjældent noteret i børneværnsagen. Nogle gange blev der blot anført, at moren arbejdede uden for hjemmet uden at specificere, hvilken slags arbejde det drejede sig om.³⁷ I det undersøgte materiale drejede det sig, der hvor det er angivet, mestendels om rengøringsarbejde.³⁸ Også i officielle statistikker er der er stort mørketal, som historiker Hanne Caspersen understreger, da der mange gange heller ikke blev betalt skat af sådanne typer af (kvinde)arbejde.³⁹ Arbejdet var ofte på deltid,⁴⁰ og at det måske i virkeligheden var normen, at disse mødre arbejdede, kan f.eks. ses i denne beskrivelse af en familie som forklaring på deres dårlige økonomiske forhold: "Moderen kan paa Grund af Sygdom intet Arbejde paatage sig."⁴¹ Det var altså snarere en afvigelse, at moren ikke også kunne bidrage til familiens underhold.

Dette korte oprids af familiernes forhold illustrerer det ulige magtforhold, som kendetegnede forholdet mellem børneværn og forældre. Magtforholdet var umiskendeligt ulige, og man må holde sig for øje, at børneværnet som institution udgjorde en art monopolvirksomhed, hvilket i praksis betød, at forældre og den unge ikke havde andre steder at rette henvendelse til.⁴² Dette er væsentligt at have in mente i analysen af forhandlingerne.

Den instrumentelle opdragelse

Størstedelen af de anbragte børn blev i denne periode sendt på børnehjem, og det var først fra 1980'erne og frem, at brugen af plejefamilier blev mere udbredt og anvendt i omkring 40 % af tilfældene.⁴³ Arbejdet som en forbedrende og integreret funktion i opdragelsesmetoden var særligt fremherskende i børnehjemsregi.⁴⁴ Det kan netop siges at være et af hovedformålene, at børnene ved udgangen af børneforsorgen kunne fungere som arbejdsomme borgere, der tilhørte den respektable del af arbejderklassen.⁴⁵ Der var dog visse begrænsninger i måden, hvorpå man kunne opnå sådanne kommende samfundsborgere. For det første måtte forholdene og mulighederne for uddannelse ikke være bedre, idet det måtte ikke være et tydeligt incitament for forældrene at overlade deres pligter til det offentlige. For det andet blev tilbuddene tilpasset målgruppen. Dette kom fx til udtryk i Sparekommissionens betænkning i 1923, hvor der blev fremlagt spareplaner på børnehjemsområdet, fordi børnene allerede kom fra små kår og formentlig også kunne forventes at leve under små kår som voksne.⁴⁶ Der var altså ingen grund til at gøre dem for godt vant. Der var tilsyneladende ikke de store aspirationer for, at børnenes fremtidsudsigter kunne gøres bedre end deres forældres via uddannelse.

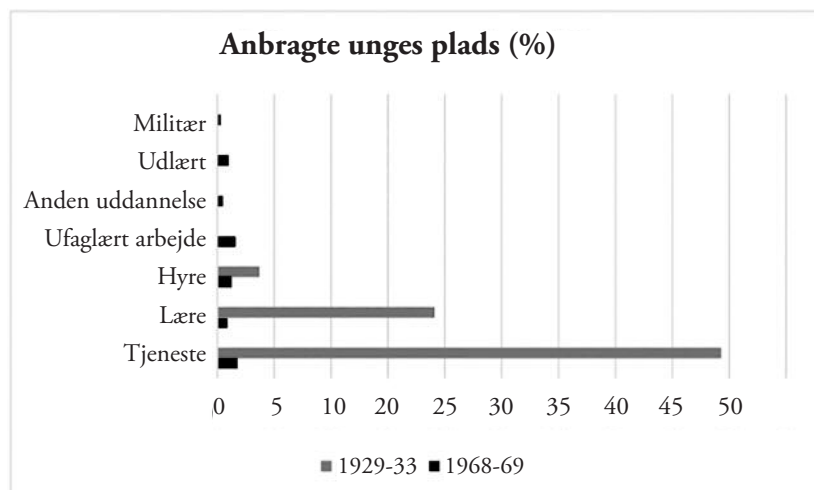
Det var dermed nogle særlige rammer, der gjorde sig gældende for anbragte unge, når de skulle i plads eller uddannes. Dertil hørte krav om, at den unge fortsat var under tilsyn i sin plads, og at der var tilbud om kost og logi. Dette forhold var ofte særligt udfordrende i byerne.⁴⁷ Derfor blev flertallet, både piger og drenge, sendt i plads på landet, hvor disse krav nemmere kunne efterkommes. En anden løsning bestod i at sende de unge, først og fremmest drenge, til et lærlingehjem, fx i Ungdomshjemmet Birkelund, hvor de kunne oplæres som snedkere og samtidig bo.⁴⁸ En tredje udbredt løsning bestod i, at børnehjemmene selv indrettede værksteder, hvor de unge ikke nødvendigvis blev udlært i et bestemt fag, men det gav dem en vis håndværksmæssig opdragelse.⁴⁹ Historiker Bolette Frydendahl Larsen understreger, at det langt fra var alle pigerne på Vejstrup Pigeheim, der blev sendt i en plads, men det blev snarere brugt som en belønning til de dygtige piger.⁵⁰ Børnehjemmene blev særligt i 1930'erne kritiseret for at udnytte de unge som gratis arbejdskraft med en alt for ensidig oplæring, som ikke gav dem de fornødne kvalifikationer ved udskrivningen.⁵¹

Efter endt obligatorisk skolegang endte de fleste anbragte unge i en plads på landet. I det meste af perioden var undervisningspligten i syv år, oftest frem til 14-års alderen, hvorefter den unge kunne påtage sig et, ofte slidsomt, arbejde, men var samtidig ikke gammel nok til at underskrive lærekontrakten. Det var altså en overgangsfase mellem at være voksen og barn. Skolealderen

var på den måde et vigtigt parameter,⁵² også selvom det er oplagt at pege på de store forskelle i skolegang i byerne og på landet helt frem til 1958.⁵³ På landet spillede skolen mange gange en mindre rolle end i byerne, og det var i lang tid kutyme at give børn fri under høsten og andre intensive arbejdsperioder i landbruget, hvorfor børns skoleår på landet kunne være en del kortere end i byerne.⁵⁴

I det undersøgte materiale var omkring 58 % af pigerne på et tidspunkt under deres anbringelse i en plads, mens det samme tal for drengenes vedkommende var 32 %. Det er sværere at godtgøre for disse tal på nationalt plan, idet optegnelserne ikke blev opdelt efter køn. Til gengæld får man et indblik i fordelingen af pladser.

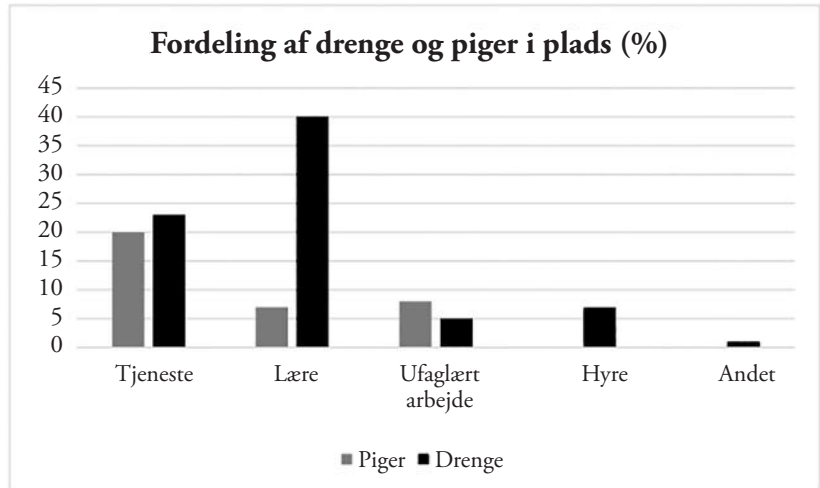
Diagram 1. Anbragte unge i plads, 1929-33⁵⁵ & 1968-69:

Kilde: Landsnævnet for børneforsorg, "Beretning for børne- og ungdomsforsorgen for tiden 1. april 1968-31. marts 1969.", *Socialt Tidsskrift* 47, nr. 3, Afd. C (1971): 290-91.

I ovenstående diagram har jeg samlet statistik fra to beretninger om børneværnenes arbejde. Det mest bemærkelsesværdige må siges at være det drastiske fald i tjenestepladser og lærepladser, som altså i 1968-69 i langt mindre udstrækning end tidligere blev brugt som anbringelses- og uddannelsesform. Det kan jo undre, at alle procenttallene er så forsvindende små i den sidste del af perioden, men det skyldtes formentligt, at 5.683, svarende til 75,4 %, blev udskrevet til hjemmet uden placering i lære- eller uddannelsesplads.⁵⁶ På dette tidspunkt var midlertidige anbringelser en udbredt praksis.⁵⁷ Det er dog alligevel et påfaldende fald i placeringer i lære- og tjenestepladser og tyder på et mindsket fokus på anbragte unges uddannelse til et erhverv.

Diagram 2: Piger og drenges erhvervsplaceringer:

Kilde: Udarbejdet på baggrund af forfatterens kildeindsamling.

I Diagram 2 har jeg lavet en oversigt over erhvervsplaceringer i de behandlede børneværnsager fordelt på køn.

Ved at fordele placeringerne efter køn fremgår det med al tydelighed, at det først og fremmest var tiltænkt drenge at komme i lære, mens pigerne hovedsageligt blev sendt i tjeneste. Men diagrammet henleder dog opmærksomheden på, at tjenestepladser på landet for drengenes vedkommende var en hyppig forekomst. Det er også tidligere påpeget, at landarbejde ikke var ligeså kønsopdelt som byarbejde.⁵⁸ Som nævnt tidligere blev færre piger anbragt, men trods denne forskel er der yderligere en skævhed at spore.

I et udvalg nedsat i 1950 om opdragelsesmetoder på børnehjemmene blev det fremført, at piger, som ellers ønskede det, skulle tilbydes flere valgmuligheder. De kunne f.eks. oplæres i kjolesyning, damefrisering, kontorarbejde eller barnepleje.⁵⁹ Historiker Harry Hendrick påpeger, at offentlighedens bekymringer om ungdommen hovedsageligt sigtede på drengene. Drengene skulle blive familieforsørgere og være aktive i samfundslivet, hvorimod forventningerne til pigernes fremtid primært var forbeholdt hjemmets sfære.⁶⁰ Arbejdet var altså knyttede til kønnede formål, som også Frydendahl Larsen pointerer.⁶¹

For hele perioden gælder det, at der er meget få oplysninger om de unges placeringer i lære- og tjenestepladser. Hertil hører flere forklaringer. For det første kan en manglende oplysning skyldes, at den kun er beskrevet i børnehjemsjournalen, hvor der ikke blev givet besked til børneværnet. Dokumenter

og dele af samme sag er mange gange spredt over flere arkiver. For det andet blev, som nævnt ovenfor, midlertidige anbringelser og forsøgsvisse hjemgivelser en hyppigere praksis fra 1940'erne og frem, og de kortere og mere abrupte forløb kan ligeledes forklare de manglende informationer.⁶² For det tredje var flertallet placeret i børnehjem, som ligeledes kunne udgøre stedet for de unges oplæring. For det fjerde var dokumentationen i journalsagerne generel mangelfuld. Theresia Berthelsen (1908-88) blev i 1951 ansat som børneværns-konsulent i en forsøgsordning på Fyn, hvor hun havde til opgave at vejlede og hjælpe børneværnene i amtet med at gennemføre anbringelsessager. I en artikel i *Børnesagens Tidende* i 1961 blev hendes hovedprincip i børneværnsarbejdet fremført: "Så lidt papir som muligt."⁶³ Dette var et princip, der var meget godt i tråd med børneværnenes allerede etablerede journaliseringsprincipper, nemlig at meget lidt papir fyldte den enkeltes sagsmappe. Disse faktorer er altså medvirkende til, at der ikke er fyldestgørende oplysninger om alle de anbragte unges uddannelse og arbejde.

Det er dog ikke alene oplysninger om uddannelse eller erhverv, der mangler i journalen. Det er meget få sager, hvor det rent faktisk fremgår, hvorvidt lærepladsen blev gennemført eller ej. Kun i fire sager er det direkte anført, at den unge blev udlært,⁶⁴ og i syv sager fremgår det direkte, at læren blev afbrudt,⁶⁵ men i de resterende sager ved jeg ikke, hvorvidt lærepladsen blev fuldført eller ej. En læreplads var jo knap så meget værd, hvis den ikke blev gennemført. I årene 1953-56 var det kun fire ud af i alt 80 drenge, der ved deres udgang af børneforsorgen var udlært.⁶⁶ Dette var ikke det bedste udgangspunkt for de unge drenge, når de pludselig skulle stå på egne ben, ofte uden yderligere støtte fra hverken børneværnet eller forældrene. Det førte til, at Administrationsbetænkningen i 1957 fremhævede væsentligheden af en konsolidering af efterværnet. Her blev det foreslået at ansætte særligt personale, der skulle have til opgave at hjælpe med uddannelse, finde arbejde og også hjælpe med trangsyddelser.⁶⁷ I et cirkulære fra 1970 blev det fastslået, at efterværnet godt kunne give støtte til gennemførelse af uddannelse, og betænkningens anbefalinger blev altså kun langsomt taget til efterretning.⁶⁸ Mulighederne for uddannelse var en begrænsning for anbragte unge, og dette gjaldt i særdeleshed for anbragte piger.

Forhandlinger om fremtiden

Allerede med den første børnelov i 1905 blev det understreget, at man inden for rimelighedens grænser, skulle søge at efterkomme forældres og børns ønsker om valg af plads.⁶⁹ En del af logikken bag dette princip handlede om idealet om at sikre nyttige og arbejdsomme fremtidige borgere. Det var væ-

sentligt, at de unge selv havde en interesse og viste evne for faget, for så var der formentlig en bedre sandsynlighed for, at de kunne finde og fastholde arbejde. I en artikel fra 1923 i *Børnesagens Tidende* blev denne vægt på at lytte til den unge (dreng) særligt understreget:

“Lige saa lidt som Tilfældigheder maa være afgørende, maa vi *tvinge* Eleven ind i bestemte Stillinger. *Eleverne maa have Lov til selv at vælge*. Vi maa ikke sende en Dreng i Tjeneste, naar han vil være Smed.”⁷⁰

Det var tilsyneladende nødvendigt at ekspliciterer dette lydørsprincip, og som jeg viser i den følgende analyse, modarbejdede børneværnene på ingen måde idealet, men der var ikke iværksat faste procedurer eller retningslinjer på området. Forvaltningsområdets uformelle karakter havde den konsekvens, at det krævede aktive voksne, forældre eller tilsynsværge, eller den unge selv, førend inddragelsen skete. For mange af de involverede parter var det formentlig end ikke klar over, at det var en mulighed selv at udøve indflydelse på den anbragte unges fremtid.

Idealet om en vis lydørhed over for de involverede parter, vakte tilsyneladende genklang hos børneværnsmedlemmer, men dette i særlig grad i periodens begyndelse. Dette kan hænge sammen med et børnesyn om, at arbejdsomhed var det mest virksomme middel til at rette op på børn og unge på afveje.⁷¹ Dette praktisk anlagte børnesyn blev tiltagende overtaget af en mere pædagogisk og psykologiseret forståelse af barnet, hvortil arbejdsomhed som bærende princip ikke længere var fyldestgørende.⁷² Det skiftende børnesyn kan også illustreres i de ovenstående diagrammer, som jo viser en statistisk nedgang i, og dermed fokus på, erhvervsplaceringer

Det skønmæssige princip om at vurdere den enkelte sag og den enkelte unges forudsætning betød i denne sammenhæng en stor variation i håndteringen, ligesom andre aktører såsom de biologiske forældre eller tilsynsværger kunne få stor betydning for sagens progression. Ud af 225 sager var der 14 anbragte unge, der enten selv mødte op på socialkontoret eller skrev brev til børneværnet, heraf fire piger.⁷³ Derudover er der 50 sager, hvor voksne talte på den unges vegne, i de fleste tilfælde tilsynsværger, og i 17 tilfælde forældre.⁷⁴ I disse sager er det naturligvis svært at afgøre, hvorvidt de voksne rent faktisk talte på den unges vegne, men her er det væsentlige, at det er blevet fremført som et ønske fra den anbragte unge. Derudover kan det tilføjes, at det er en svær opgave at afgøre, hvor udbredt disse uformelle forhandlinger rent faktisk var, da de jo netop var uformelle og dermed ikke nødvendigvis blev protokolført.

I tjeneste – “ikke kunde udholde det Arbejde”

Som nævnt tidligere kom en stor andel af anbragte unge, både piger og drenge, i en plads på landet en eller flere gange under deres anbringelsesforløb. Begge køn blev som nævnt sendt på en plads på landet, men arbejdet, som de skulle udføre, var forskelligartet.⁷⁵ Pigernes opgaver bestod hovedsageligt i arbejde med husholdning, malkning og måske børnepasning, og drengenes arbejdsopgaver bestod mestendels i at passe dyr og arbejde i markerne.⁷⁶

På samme vis som kommunerne blev forvaltet og udviklede sig i forskellige tempi alt efter størrelse, var der i størstedelen af den behandlede periode stor forskel på vilkårene for børne- og ungdomsliv, beroende på om det foregik på landet eller i byen. Hvad angik arbejdet på landet, blev børnearbejde reguleret langt senere end i industrien. I sidstnævnte kom der en lov i 1873, der regulerede børnearbejde på fabrikker,⁷⁷ mens landbrugets hjælperes arbejde først blev reguleret ved lov i 1921, hvorefter det ikke var lovligt med fysiske afstraffelser. Derudover betød den nye lov ligeledes, at børn ikke måtte arbejde i løbet af skoledagen, og at arbejdet for børn under 16 år skulle tilpasses deres styrke.⁷⁸ I loven om børnearbejde i 1925 blev en arbejdsdag reguleret således, at den ikke måtte overstige 10 timer.⁷⁹

Netop arbejdsforholdene og -vilkårene var omdrejningspunkterne, når det gjaldt forhandlinger om tjenestepladser. Her drejede det sig sjældent om, at en ung fremsatte et ønske om at komme på landet, men det var snarere en klage over den nuværende placering og et ønske om en ny plads. Det kunne f.eks. dreje sig om, at den unge manglede fritid, ikke havde sit eget værelse, eller maden var utilstrækkelig.⁸⁰ Pga. isolationen og det mangelfulde tilsyn fremhæver den amerikanske historiker Megan Birk, at netop denne anbringelsesform gjorde anbragte børn og unge særdeles sårbare.⁸¹ Tjenestepladsen kunne til forveksling ligne plejefamiliekonstellationen, men hvor der her var et eksplicit krav om at arbejde.⁸² Et fællestræk bestod derudover i tilsynet, som i særlig grad var mangelfuldt for børn anbragt i plejefamilier og i tjeneste. Det blev indskærpet i et cirkulære fra 1955, at dette tilsyn skulle bedres.⁸³

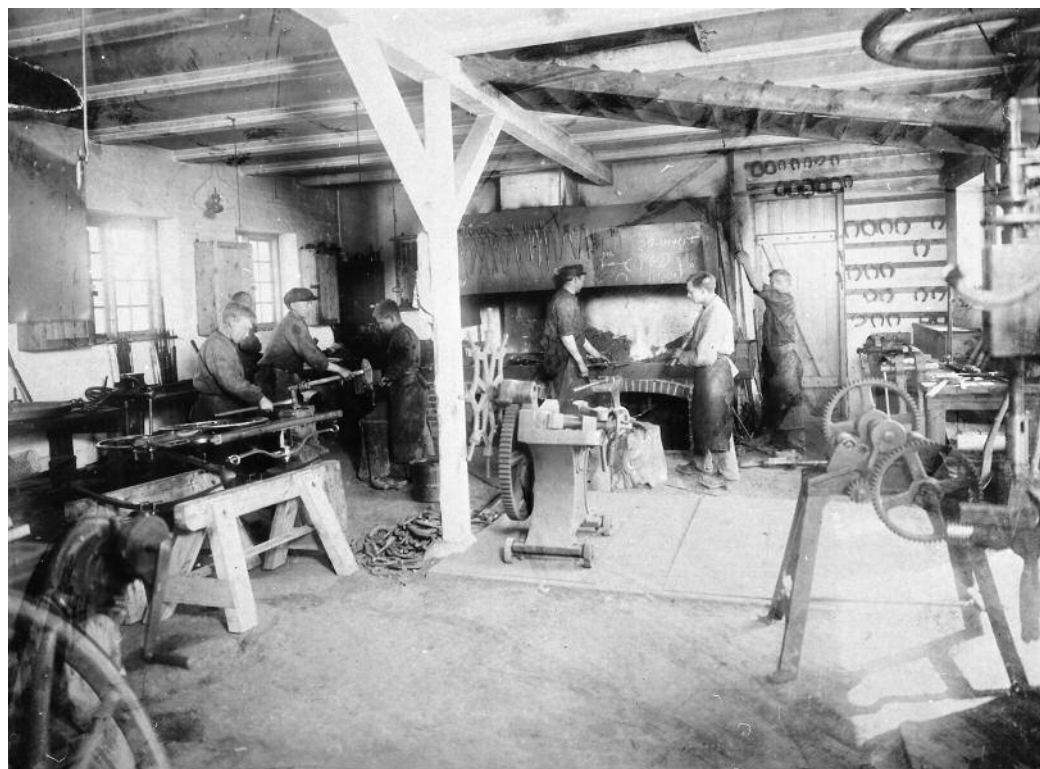
Selvom flertallet af børn blev sendt på landet, er det netop i disse sager, at der er dårligst dokumentation af processen og forholdene. En nærliggende forklaring på dette er det manglende tilsyn på landet, men derudover kan det tilføjes, at tjenestepladsen ligeledes blev benyttet, hvis forældrene eller den unge selv ikke fremførte nogle ønsker, f.eks.: “Han har ikke udpræget Lyst til nogen bestemt Gerning, og vi har derfor søgt at anbringe ham ved Landbruget.”⁸⁴ At sende forsømte børn og unge på landet har jo en lang tradition i filantropien, og denne måde at give den unge en moralsk opdragelse via fysisk arbejde og frisk landluft har været en etableret praksis, som var nem at videreføre for børneværnet og børnehjemmene. Som nævnt kom de unge i tjene-

ste mest på banen i klagesager over vilkårene, og jeg har kun et eksempel på en dreng, der selv skrev et brev til børneværnet og fremførte sit ønske om at blive sendt på landet.⁸⁵

Klagesagerne om forholdene på pladsen kunne være vanskelige, idet det som oftest var den unges ord imod husbondens. Der var til gengæld langt større chance for at trænge igennem lydturen, hvis der var et mellemlid mellem husbonden og den anbragte, en tilsynsværge eller en forælder. I samme sag, hvor drengen ikke viste udpræget lyst til nogen gerning, var faren meget på banen på sønnens vegne. Han klagede i årene 1914-1915 flere gange over forholdene på forskellige pladser på landet, en af gangene over decideret mishandling, hvor hans søn var anbragt, og hver gang blev drengen flyttet. Denne far var også resolut og handlekraftig, og hver gang han kom til børneværnet med sin klage, havde han allerede selv fundet en ny plads til sin søn.⁸⁶ Dette har muligvis gjort det nemmere for børneværnet at give faren medhold, idet de ikke behøvede at foretage yderligere i sagen end at godkende flytningen. Der var altså en vis åbenhed for samarbejde mellem børneværnet på den ene side og forældre og den unge på den anden side, men dette skal ikke forveksles med, at det var en forhandling, der foregik på lige vilkår.

Dårlige forhold og vilkår kunne tage mange former og ikke blot udtrykke sig i klagesager. Det kunne fx være rømninger fra pladsen.⁸⁷ Dette drejede sig netop ofte om sager, hvor den unge manglede et sådant mellemlid i deres forbindelse til en forhandling med børneværnet, hvorfor rømning blev anvendt som en løsning på problemet – at komme væk fra de dårlige forhold. Anna⁸⁸ var 16 år gammel, da hun i 1916 rømte fra sin plads, hvilket hun senere forklarede til politibetjenten, som fandt hende hos søsteren i København, med, at hun: “Dagen iforvejen havde sagt til Husbonden, at hun ikke kunde udholde det Arbejde, der var paalagt hende.”⁸⁹ Rømning kunne i den grad være en handling, der vidnede om stor mistro og desperation fra den anbragte unges side.⁹⁰

En tilsynsværge var langt fra en garant på et sådant mellemlid, da tilsynet, som allerede anført, var yderst mangelfuldt på dette område. Pladsen skulle ellers godkendes på forhånd, og der skulle udfyldes en fast blanket for at godtgøre, at forholdene levede op til minimumstandarderne. Her blev der f.eks. spurgt ind til, om husbonden var en hæderlig mand, der var i stand til at oplære børn, om huset var rent og sundt, og om den anbragte ville få sin egen seng. I et cirkulære fra 1944 blev det understreget, at stedet *skulle* inspiceres inden anbringelsen, hvilket altså indikerer, at det langt fra altid var tilfældet.⁹¹ Der kan bestemt også findes tegn på denne manglende inspektion inden anbringelsen i det udvalgte journalsagsmateriale. Dette kan f.eks. ses i besvarelsen på, hvorvidt den anbragte ville få sin egen seng: “Vides ikke. Sikkert.”⁹²

Et udfyldt skema har altså ikke nødvendigvis den store værdi. I en anden sag kan man se i brevene og i de interne noter, at den tilsynsførende førte sine 'tilsyn' ved at ringe eller skrive til husbonden og få en status frem for selv at foretage besøgene.⁹³ Dette var tydeligvis ikke en enlig svale, for endnu et cirkulære fra 1950 forsøgte at sikre et bedre tilsyn og opstille tydelige krav hertil: "...at tilsynsværgen ved jævnlige besøg ikke alene holder sig underrettet om børneværnslevens forhold, men også ser det som sin opgave at være en støtte og vejleder for børneværnsleven."⁹⁴

Udvandring – "Lyst til at komme ud og se sig om"

At blive sendt på landet var som nævnt den hyppigst forekommende anbringelsesform efter skolealderens afslutning frem til periodens sidste del, og for nogle har det formentlig været som at komme under fjerne himmelstrøg, når de blev sendt direkte fra stenbroen til det midtjyske hedelandskab. For andre blev en rejse til fremmede lande en realitet. Syv drenge blev sendt til henholdsvis USA, Canada, Argentina, Frankrig og Tyskland (som tysklandsar-

Drenge- og Lærlinge hjemmet Godhavn. "Snedker-, Skrædder-, Smede- og Maskinværksted samt begyndende Oplæring af Kokke. Landbrug og Gartneri med Drivhuse." (Horsten, Holger. *Børneforsorgen i Danmark. 1948. Side 393, Danmarks Forsorgsmuseum*)

bejder med sin adoptivfar under 2. verdenskrig).⁹⁵ Dette var først og fremmest et fænomen, der fandt sted i første del af den behandlede periode. Syv sager er naturligvis ikke mange, men noget kunne tyde på, at det alligevel var en tendens, der havde større udbredelse i børneforsorgens regi. I den noterede udgave af Børneloven fra 1918 fremgår det, at Overværgerådet, senere Landsnævnet, som skulle give den endelige tilladelse til en eventuel udrejse, forlangte dokumentation for billet og indrejsetilladelse.⁹⁶ Det var afgørende, at den unge havde midlerne til at rejse og bosætte sig, og til dette formål ydede Overværgerådet ingen støtte. I de syv sager var økonomi da også et tilbagevendende tema, hvor de lokale børneværn forgæves søgte om økonomisk støtte fra Overværgerådet. Der fandtes altså faste procedurer for disse sager fra centralt hold, hvilket kunne tyde på, at fænomenet har været større end som så. Det stemmer ligeledes overens med Birgit Kirkebæk og John Berthelsens fund, hvor de påviser, hvordan fattig- og arbejdsanstalter sammen med lokalsamfundet var med til at indsamle midler til udvandring, ofte for de mænd, som blev betragtet som recidivister.⁹⁷

Netop økonomien som hindring var kendetegnende for Rasmus på 16 år. Han blev fjernet fra hjemmet i 1925 for nogle rapserier. Rasmus var født uden for ægteskabet, men moren havde senere giftet sig med en anden mand. Da hun blev enke, udvandrede hun til Canada sammen med sine døtre. Rasmus var på dette tidspunkt allerede anbragt. Derfor anmodede Rasmus via sin tilsynsværge om at kunne slutte sig til sin familie på den anden side af Atlanten. Tilsynsværgeren videresendte denne anmodning til værgerådet, og han beskrev Rasmus som en sund og robust dreng, der dog behøvede tilsyn under arbejdet. Tilsynsværgeren støttede dog formålet og anmodede derfor om økonomisk bistand. Værgerådet sendte denne anmodning videre til Overværgerådet, der som bekendt, dog ikke for Odense værgeråd, ikke ydede bistand til udvandring.⁹⁸ Støtten blev altså ikke givet, men sagen stoppede ikke af den grund, og i de følgende tre år forsøgte tilsynsværgeren vedvarende at skubbe sagen videre og vise, hvorfor dette ville være i alles interesse. To år efter det første afslag var givet, fremførte han, at Rasmus havde sparet 200 kr. op på egen hånd, men han manglede stadig 300 kr. Tilsynsværgeren argumenterede stærkt for, at det var i alles interesse at hjælpe Rasmus afsted med en envejsbillet:

Jeg tror ikke, det bliver muligt at gennemføre hans Opdragelse saaledes, at han bliver en nyttig Samfundsborger, og jeg er bange for, at han stadig vil falde Stat og Kommune til Byrde. I det sidste Aars Tid er der udvandret adskillige Værgeraadstreng [...] Drengen har jo ingen Paarørende herhjemme, og det er en naturlig Sag, at han gerne vil til Canada, hvor hans Slægt opholder sig.⁹⁹

Tilsynsværgerne appellerede dermed både til en samfundsmæssig og individuel hensyntagen. Det var i samfundets interesse ikke længere at skulle stå til ansvar for en unyttig borger, og det var et følelsesmæssigt argument, at drengen gerne vil være der, hvor familien opholdt sig. Sidstnævnte havde han som bekendt heller ikke været, mens familien boede i Danmark, men nuvel. Nu var Rasmus fyldt 18 år, men hans forsorg var forlænget, og han kunne derfor fortsat ikke selv træffe beslutning om sin udrejse. Desuden havde han heller ikke midler hertil. Sagen ender dog ganske abrupt med en lille notits om, at Rasmus nu var ankommet til Canada.¹⁰⁰ Under hele forløbet fremgår det af tilsynsværgerens breve, at Rasmus' mor ihærdigt forsøgte at skaffe midler til sønnens afrejse, og hun fik muligvis held hertil. Under alle omstændigheder forekommer det besynderligt, at en dreng under forsorg uden videre kunne udvandre til Canada. Men det er blot endnu et bevis på, at værgerådene langt fra altid havde hånd i hanke med børn og unge under forsorg.

At sende drenge under forsorg til udlandet kunne altså ses som en måde at eksportere et problem, men det kunne også ses som en ny chance. Begge dele kan jo godt have gjort sig gældende på samme tid.

I lære – “det er indendørs bygningsnedker jeg gerne vil lære”

Lærepladser var som nævnt en sværere størrelse at håndtere for børneværnerne; de skulle finde en mester, der ville tage en anbragt dreng, og pladsen skulle også sørge for kost og logi. Derudover foretog både forstandere og tilsynsværger, senere med bistand fra psykotekniske undersøgelser, sortering i, hvorvidt en dreng, for ja, det drejede sig hovedsageligt om drenge i disse sager, havde tilstrækkelige evner til at kaste sig ud i et bestemt fag. Ellers ville det jo være spildte kræfter, var tankegangen vist.

For at undgå sådanne forhindringer i systemet var det afgørende at have en god støtte fra en voksen. Det havde Arthur. Han blev fjernet fra hjemmet i 1943, da han kun var 1 år gammel. Moren var enlig og arbejdede hele dagen. Han var tilmed et produkt af morens forhold til en tysk soldat, han var altså et såkaldt 'tyskerbarn'.¹⁰¹ Arthur skrev et brev til Silkeborg børneværn, da han fyldte 14 år og lige var kommet i en ny plejefamilie efter en barndom på børnehjem:

Kære Børneværn. Da Fru Hansen [hans tilsynsværger] var herude blev jeg ikke klar over, om jeg fik det forklaret tydelig nok, at det er indendørs bygningsnedker jeg gerne vil lære. Jeg vil gerne takke Børneværnet for hvad de har været for mig. Venlig hilsen [Arthur]. NB: Jeg skal hilse mange gange fra plejemor.¹⁰²

I journalsagen fremgår børneværnets svar eller reaktion på brevet ikke, men til gengæld kom der en melding fra den nye plejefar om, at Arthur var kommet i lære hos ham.¹⁰³ Denne arbejdede som pianotekniker, og nu var Arthur altså i lære på samme klaverfabrik. Arthur blev i de halvårige indberetninger fra den tilsynsførende beskrevet som vellidt, og det var forventningen, at han ville kunne gennemføre sin læreplads med endda fine resultater. I 1962 havde Arthur fået en ny tilsynsværge, og endnu en gang sendte Arthur et brev med en anmodning:

Kære Jensen! Samtidig med de bedste ønsker for det nye år, vil jeg gerne have en samtale med Dem, angaaende min uddannelse. Til Maj er jeg færdig med min læretid som pianobygger, og for at blive rigtig pianotekniker mangler jeg pianostemning. Denne uddannelse vil tage 2-3 år, og da jeg ikke selv har penge, vil jeg bede Dem være mig behjælpelig med at skaffe mig det økonomiske grundlag. Saa hvis De kan afse tid til en samtale vil jeg rejse hen til Dem, til den Tid De ønsker det.¹⁰⁴

Brevet førte til en nærmere undersøgelse, og børneværnet fandt frem til, at Arthur rent faktisk kun manglede ét ekstra læreår, og det blev derfor besluttet, med Arthurs samtykke, at forlænge forsorgen frem til Arthurs fyldte 21. år.¹⁰⁵ På den måde kunne Arthur fortsat modtage økonomisk støtte til at fuldføre lærepladsen.

Skrøbeligheden ved lærepladsen bestod netop i, hvorvidt den anbragte unge vitterligt var i stand til at gennemføre den. Vurderingen heraf kunne gå fra den unges moralske karakter til tekniske kapaciteter. Fra 1920'erne og frem kom der en ny test i børneværnsregi i det undersøgte materiale, nemlig den psykotekniske undersøgelse. IQ-test blev populære i første halvdel af det 20. århundrede,¹⁰⁶ og fra 1920'erne var det et redskab, der fandt en særlig grad af anvendelighed i skolerne til at sortere elever fra, der ikke blev vurderet i stand til at følge den normale undervisning.¹⁰⁷ Derudover var det ligeledes en hyppigt anvendt metode inden for børneforsorgen til at adskille 'normale' børn fra børn, der skulle under særforborg.¹⁰⁸ Kendetegnende for den psykotekniske undersøgelse var, at den kombinerede den unges tekniske færdighed med deres personlighedstræk.

En vigtig person på dette felt var Poul Bahnsen (1899-1960), der fra 1943-60 var formand for Københavns kommunes psykotekniske institut. Han udgav i 1927 et hæfte om netop psykoteknikken. Bahnsens definition på psykoteknik var følgende: "...psykoteknik er psykologi anvendt til løsningen af det praktiske livs opgaver [...] ved at bidrage til at mennesker kommer paa de pladser, hvor de kan gøre bedst fyldest."¹⁰⁹ Hvis en dreng fx nærede et

ønske om at blive udlært som mekaniker, kunne den psykotekniske undersøgelse indeholde opgaver, hvor han skulle adskille og samle forskellige tekniske apparater for på den måde at vurdere, hvorvidt drengen havde finger- færdighed og en sikker hånd.¹¹⁰ I 1950 havde socialministeren nedsat et udvalg om opdragelsesmetoderne i opdragelseshjemmet, og i rapporten blev der netop advaret imod at sende anbragte elever i lære i fag, som de ikke havde evnerne til. Det ville være spild af kræfter. Derfor foreslog de netop brugen af psykotekniske undersøgelser for at undgå et unødvendigt tidsspilde.¹¹¹

Peter skulle som 14-årig underlægges en sådan undersøgelse. Han skulle rejse fra Silkeborg til Randers for at give børneværnet en vejledning om hans uddannelsesmuligheder. Peters præstationer blev overordnet set vurderet som gennemsnitlige, men han havde en tendens til at arbejde for hurtigt og skødesløst, hvorfor det blev anbefalet at sende ham i butik eller på et lager, men altså ikke et håndværkerfag.¹¹² Et lille halvt års tid efter denne undersøgelse fremmødte Peter på socialkontoret for at meddele børneværnet, at han egenhændigt havde sørget for en læreplads hos en bager. Til Peters store fortrydelse kunne denne læreplads dog ikke godkendes, da bageren ikke tilbød kost og logi som en del af lærepladsen. Til gengæld fik Peter den besked, at børneværnet ville forsøge at finde en egnet læreplads hos en anden bager.¹¹³ Dette foregik dog ikke i et tempo, der passede Peter. Han havde fået den psykotekniske undersøgelse i januar 1957, og i august måned samme år var der fortsat intet nyt, hvilket gav ham anledning til at udtrykke sine frustrationer til børneværnet:

Her med et par ord til dem. Nu er jeg snart ked at gå herope.¹¹⁴ Jeg kom herop da jeg var 11 år nu er jeg 16 år og nu syntes jeg snar det godt som min Mor siger, hvis jeg ikke er moden nok til at komme ud nu så bliver jeg det aldrig. Jeg syntes at i let skulle kunne skaffe mig en plads. Jeg så en plads i JP [Jyllands Posten] som bager lærling, den blev ingen gang søgt. Det tager modet fra en. Jeg vil garantere for hvis jeg kom hjem en uge vil jeg påtage mig at få en plads. Man har sådan en fornemelse af man ikke kommer ud her fra før man får aldersrande, jeg blev lovet ud da jeg kom herop når jeg blev fjorten år nu er jeg 16 år. Det ser mærkelig ud hvis jeg ikke skulle kunne klare mig, jeg har seks broder de har altid kunne klare sig selv, to af dem er udlært hos nogle af byens bedste mester, så det ser mærkelig ud hvis jeg skulle klare mig. Jeg hved at selv kan skaffe mig en plads, men jeg må altså ikke.¹¹⁵

Peter sammenlignede sin situation som anbragt med sine brødre og kunne dermed pege på, at han allerede nu var bagefter ift. sin uddannelse. Peter kom

først i lære som bager som 16-årig, men sagen endte tilsyneladende med, at han arbejdede på en træfabrik.¹¹⁶ Han blev altså ikke udlært som bager. Der kan findes flere eksempler på, at børneværnene forgæves forsøgte at finde en læreplads til den unge uden held, hvilket kan være en af forklaringerne på Peters sene læreplads.¹¹⁷ En anden årsag består i de mange aktører på området. Peter var anbragt på et børnehjem. Forstanderen her kunne ligeledes tage initiativ til drengens uddannelse, ligesom hans tilsynsførende også havde et ansvar her. Dertil kom børneværnet, som jo havde været ansvarlig for anbringelsen, og som også var bindeleddet til forældrene. Sidstnævnte kunne også indgå i beslutningen om den anbragtes fremtid. Problemet opstod ved, at det ikke stod fuldstændigt klart, hvem der skulle sikre sig, at der skete nyt i sagen, og det gjorde processen langsommelig, når den ikke fungerede. Andre gange kunne der være fordele for den unge eller de biologiske forældre, der kunne få medbestemmelse i sagen, særligt hvis de selv havde fundet en ordentlig plads.

Sammenfatning

Overordnet set viser artiklen, at børneværnene forvaltede deres ansvar om anbragte unges fremtid med en vis lydørhed over for de involverede parter. Hertil kom flere begrænsninger, som bestod i at finde en passende plads, og om det blev vurderet inden for den unges rækkevidde. Her kunne køn og ubevidste klassefordomme sætte begrænsninger for den unges udfoldelsesmuligheder. Den uklare administrative fordeling i børneforsorgen bevirkede, at nogle anbragte unge risikerede at blive 'glemt', eller i al fald forhalet, undervejs, hvilket som i Peters tilfælde kunne medføre en sen opstart. De manglende faste procedurer for den fortsatte håndtering af anbragte børn, altså hvordan man sikrede at have hånd i hanke med børn under børneforsorgen, havde dog også den positive følge, at forældre og de anbragte selv havde mulighed for at tage initiativ til en lære- eller tjenesteplads. Mange gange blev de mødt med velvilje, hvilket kan skyldes den bagvedliggende forståelse af, at interesse for faget var afgørende for senere succes som arbejdsom og nyttig samfundsborger. Mere kynisk kunne man også pege på, at forældre, der selv fandt en passende plads til deres anbragte barn, gjorde tilværelsen lettere for det lokale børneværn, som derefter blot skulle godkende pladsen. I den sammenhæng er det dog væsentligt at bemærke, at langt fra alle var klar over, at disse uformelle henvendelser til børneværnene overhovedet var en mulighed.

Der kan være flere forklaringer på, hvorfor der både statistisk set sker et fald i lærepladser og tjenestepladser uden en synlig stigning på andre områder. Det skyldes først og fremmest, at midlertidige anbringelser af kortere varighed

blev mere og mere normale. Dertil kan føjes, at der generelt synes at være mindre fokus på, at de unge, altså særligt drengene, skulle finde et bestemt erhverv.

Klasse og køn havde betydning for, hvordan disse sager blev forvaltet. Det var ikke meningen, at børn anbragt af børneværnene skulle tilhøre andet, end hvad de kom fra, nemlig arbejderklassen. Uddannelse kunne tilsyneladende højest være en læreplads. For pigernes vedkommende var denne klassebetingede behandling af anbragte børn yderligere begrænset, og de fleste piger kom i hus, ofte på landet. Hertil skal det understreges, at dette også var tilfældet for mange drenge. De lave forventninger til anbragte børn har altså en lang historie. At børn under børneforsorgen migrerede, kunne med fordel udforskes nærmere.

Artiklen bidrager med ny viden om en forholdsvis uudforsket historisk del af anbringelsesområdet. Her kan særligt peges på det overraskende fund om, at der eksisterede en vis velvillighed til at lytte til den unges og forældrenes ønsker om fremtid. Det uformelle myndighedsarbejde giver adgang til at forstå, hvordan de involverede parter havde mulighed for at øve indflydelse på sagens gang, selvom magtforholdet ubestrideligt var ulige.

Noter

1. Efterværnet er en forlængelse af den sociale indsats, altså at kommunens tilbud til den unge ikke ophører ved myndighedsalderen.
2. Anne-Kirstine Mølholt, *Efterværn for tidligere anbragte unge: en videns- og erfaringsopsamling*, SFI-rapporter, 12:04 (København: SFI- Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2012), 11.
3. Se fx: *Socialpolitisk redegørelse 2019* (Social- og Indenrigsministeriet, 2019), 95-97.
4. Mølholt, *Efterværn for tidligere anbragte unge*, 9.
5. Artiklen bygger på bogen: Cecilie Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975* (Syddansk Universitetsforlag, 2021). Materialet bygger på 225 journalsager fra tre børneværn (København, Odense og Silkeborg), lovgivning, betænkninger, cirkulærer og tidsskriftsartikler fra *Børnesagens Tidende*. Artiklen er en omarbejdet version af bogens kapitel 11.
6. Det drejer sig om København, Odense og det der i dag svarer til Silkeborg Kommune (dvs. inklusiv en del små landbørneværn).
7. Michael Lipsky, *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*, 30th anniversary expanded ed (New York: Russell Sage Foundation, 2010), xii.
8. Lipsky, 84.
9. Harald Jørgensen, *Omsorgen for børn og unge i København gennem 250 år* (Direktoratet for Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsinstitutioner, 1970), 9; Ning de Coninck-Smith, *For barnets skyld, byen, skolen og barndommen 1880-1914* (Kbh: Gyldendal, 2000), 297.

10. Når jeg taler om perioden generelt, anvender jeg betegnelsen 'børneværn'.
11. Astri Andresen m.fl., *Barnen och välfärdspolitiken, Nordiska barndomar 1900-2000*, Serie framtider (Dialogos Förlag, 2011), 24.
12. Inge M. Bryderup, *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*, 1. udgave (Klim, 2005), 276.
13. Holger Horsten, *Børneforsorgen i Danmark*, 1948, 6.
14. *Betænkning fra Kommissionen angaaende Statstilsyn med Børneopdragelsen*, 1895, 24.
15. *Ibid.*, 44.
16. Anne-Lise Seip, "Social Work – A Space for Women", i *Charitable Women – Philanthropic Welfare 1780-1930*, red. Birgitta Jordansson og Tinne Vammen (Odense University Press, 1998), 49; Hanne Rimmen Nielsen, "Socialpolitiske karrierer. Kvindelige pionerer i socialt og kommunalpolitisk arbejde 1888-1933", *Arbejderhistorie*, nr. 4 (1996): 96; Hanne Rimmen Nielsen, "Danish Women in the Transition from Philanthropy to Welfare State", i *Charitable Women – Philanthropic Welfare 1780-1930*, red. Birgitta Jordansson og Tinne Vammen (Odense University Press, 1998), 221; Cecilie Bjerre, "Drevet af kærlighed. Kvinder i børneforsorgen i Danmark i starten af 1900-tallet.", i *Venus, Lucie og Margrethe. Kvindehistorier i kultur, religion og politik*, red. Lone Kølle Martinsen og Sissel Bjerrum Fossat (Syddansk Universitetsforlag, 2018), 190-91.
17. Bryderup, *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*, 46.
18. Harald Jørgensen, *Lokaladministrationen i Danmark. Oprindelse og historisk udvikling indtil 1970*. (Rigsarkivet/G.E.C. Gads Forlag, 1985), 529.
19. Niels Finn Christiansen, Jørn Henrik Petersen, og Klaus Petersen, "Samfundsforhold", i *Dansk velfærdshistorie. Mellem skøn og ret. Bind II. Perioden 1898-1933*, red. Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen, og Niels Finn Christiansen (Syddansk Universitetsforlag, 2011), 12.
20. Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen, og Niels Finn Christiansen, "Samfundsforhold", i *Velfærdsstaten i tidehverv. Bind V. Perioden 1973-1993*, red. Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen, og Niels Finn Christiansen (Syddansk Universitetsforlag, 2013), 13.
21. Søren Kolstrup, *Velfærdsstatens rødder: fra kommunesocialisme til folkepension*, 1. udg., 2. opl, SFAH skriftserie 38 (København, 1998), 85.
22. Tyge Krogh, "Byrokratiseringen af landkommunernes forvaltning 1842-1970", i *Kommunal opgaveløsning 1842-1970*, red. Jan Kanstrup og Steen Ousager (Odense Universitetsforlag, 1990), 82.
23. Orla Jensen, "Socialkontoret og dets instrumenter", *Socialt Tidsskrift* 27, Afd. A (1951): 173.
24. Helga Mohr, "Fra socialkontor til socialdirektorat (1933-1970)", *Frederiksberg gennem tiderne, Storbykommunen – 1900-1970*, Bd 2008, 302.
25. Socialministeriet, *Nr. 210. Cirkulære til samtlige kommunalbestyrelser udenfor København og samtlige amtsmænd*, 1933.
26. Tine Egelund, *Beskyttelse af barndommen: socialforvaltningens risikovurdering og indgreb* (København: Reitzel, 1997), 56-57.
27. Til sammenligning oprettede Norge og Sverige sociale højskoler i hhv. 1920 og 1921, og Finland fulgte i 1925: Anna Meeuwisse og Hans Swärd, "Vad är socialt arbete?", i *Socialt arbete. En grundbok*, red. Anna Meeuwisse, Sune Sunesson, og Hans Swärd (Natur och Kultur Akademisk, 2016), 44.
28. Bente Rosenbeck, "'En fribären social skole' – da det sociale hjælpearbejde blev til en uddannelse.", i *Handlingens kvinder*, red. Karen Hjorth og Anette Warring (Roskilde Universitetsforlag, 2001), 130-31.
29. Bente Rosenbeck, "Kønnet mellem omsorg og kontrol. Mødet med de moderne institutioner", i *Kjønnenes møte med det moderne*, red. Kari Melby (Senter for kvinneforskning, 1999), 174.

30. Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde: et tilbageblik* (Kbh.: Den sociale højskole i København, 1987), 36-37.
31. Karin Lützen, "Den borgerlige filantropi som forudsætning for velfærdsstaten", i *13 historier om den danske velfærdsstat*, red. Klaus Petersen (Syddansk Universitetsforlag, 2003), 47; Tinne Vammen, "Ambiguous Performances: Women in Copenhagen Philanthropy, c. 1849-1915.", i *Charitable Women – Philanthropic Welfare 1780-1930*, red. Tinne Vammen og Birgitta Jordansson (Odense University Press, 1998), 92.
32. For en oversigt over forældrenes stillingsbetegnelser og ægteskabelig status se: Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*, 161-69.
33. I Gejls undersøgelse af værgerådet i Aarhus fra 1905-15 tilhørte 85 % arbejderklassen, og heraf var ca. halvdelen ufaglærte: Ib Gejl, *Under værgerådet, forsømte og "forbryderske" børn i Århus 1905-15* (Universitetsforlaget i Aarhus, 1967), 106; Astri Andresen, *Hender små, bortsetting av barn i Norge 1900-1950* (Fagbokforlaget, 2006), 50; Tine Egelund og Anne-Dorthe Hestbæk, *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt* (Socialforskningsinstituttet, 2003), 13-14.
34. Der var fx ca. 62 % drenge i 1909 og ca. 61 % drenge i 1954. I 1963: ca. 58 %: Andreas Boje, "Statistiske Oplysninger angaaende Værgeraadsbørn", *Børnesagens Tidende*, 1. december 1910, 68; "Børneværnenes virksomhed i henhold til forsorgslovens § 130, stk. 1, og § 131 samt § 130, stk. 2", *Socialt Tidsskrift* 16, nr. 11, C (1955): 444; Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen og Landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg, "Beretning for børne- og ungdomsforsorgen for tiden 1. januar 1964- 31. marts 1965", *Socialt Tidsskrift, afd. C* 42, nr. 10 (Oktober 1966): 782.
35. Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*, 163-64 & 167.
36. Bjerre, 160.
37. Sundkvist påpeger samme tendens i en svensk sammenhæng, og hun ser det som et tegn på, at det væsentligste bestod i at fremhæve morens udearbejde, og det var altså mindre væsentligt, hvad hun lavede: Maria Sundkvist, *De vanartade barnen: mötet mellan barn, föräldrar och Norrköpings barnavårdsnämnd 1903-1925*, Linköping studies in arts and science, 0282-9800 ; 112 (Uppsala: Hjelm, 1994), 122-24.
38. Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*, 167.
39. Hanne Caspersen, *Moderskabspolitik i Danmark i 30'erne: det modsætningsfyldte moderskab*, Skrifter udgivet af Det Historiske institut ved Københavns universitet, bd. 16 (København: Danske historiske forening, 1985), 67.
40. Klaus Petersen, "Fra befolkningspolitik til familiepolitik", i *Dansk velfærdshistorie. Velfærdsstaten i støbeskeen. Bind III. Perioden 1933-1956*, red. Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen, og Niels Finn Christiansen (Syddansk Universitetsforlag, 2012), 599.
41. Sag 24/1925, København, børneværnsrådsmøde, 30/6-1935. Københavns Stadsarkiv, Børneværnskontorets arkiv, Kredssager. B-protokoller.
42. Niels Åkerstrøm Andersen, *Borgerens kontraktliggørelse* (København: Reitzel, 2003), 16-17; Tommy Lundström og Sune Sunesson, "Socialt arbejde udføres i organisationer", i *Socialt arbejde. En grundbog.*, red. Anna Meeuwisse, Hans Swärd, og Sune Sunesson (Hans Reitzels Forlag, 2007), 176.
43. Inge M. Bryderup, *Familiepleje i Danmark*, 1. udgave (Aarhus: Klim, 2017), 12.
44. Nell Musgrove, *The scars remain: a long history of forgotten Australians and children's institutions* (North Melbourne, Vic: Australian Scholarly, 2013), 134; Johanna Sköld, *Fosterbarnsindustri eller människokärlek: Barn, familjer och utackorderingsbyrå i Stockholm 1890-1925* (Ph.d.-afhandling, Stockholm Universitet, 2006), 279-80; Birgit Kirkebak, *Letfærdig og løstagtig – kvindeanstalten Sprogø 1923-1961* (SocPol, 2004), 202-4; Bolette Frydendahl Larsen, *Opdragelse og diagnosticering*, 2019, 139-57.
45. Musgrove, *The scars remain*, 136.

46. Anette Faye Jacobsen, "Kontrol og demokrati. Træk af dansk børneforsorgs historie 1933-1958", *Historisk Tidsskrift* 15, nr. 4 (1989): 260.
47. Julius Petersen, "De Unges Uddannelse. (Læresteder og Lærlingehjem)", *Børnesagens Tidende* 18., nr. 14 (august 1923): 155.
48. Oluf J. Skjerbæk, *Institutioner til værn for børn og unge i Danmark*, 10. (Kbh., 1967), 87.
49. Petersen, "De Unges Uddannelse. (Læresteder og Lærlingehjem)", 155.
50. Frydendahl Larsen, *Opdragelse og diagnosticering*, 142.
51. Beth Grothe Nielsen, *Anstaltbørn og børneanstalter gennem 400 år* (SOCPOL, 1986), 80-81.
52. Steven Mintz, "Reflections on Age as a Category of Historical Analysis", *The Journal of the History of Childhood and Youth* 1, nr. 1 (2008): 91-92.
53. Anette Eklund Hansen, "Arbejdet bærer lønnen i sig selv – børnearbejde på landet 1900-1940.", i *Børnearbejde. En antologi om 1900-tallets børn og arbejde*, red. Anette Eklund Hansen (Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, 2005), 36; Ning Coninck-Smith, "The struggle for the child's time – at all time. School and children's work in town and country in Denmark from 1900 to the 1960s", i *Industrious Children. Work and Childhood in the Nordic Countries 1850-1990*, red. Ning Coninck-Smith, Bengt Sandin, og Ellen Schrupf (Odense University Press, 1997), 129.
54. Andresen m.fl., *Barnen och välfärdspolitiken, Nordiska barndomar 1900-2000*, 33.
55. "Danske Opdragelseshjem", *Børnesagens Tidende* 28, nr. 1 (1. januar 1933): 3.
56. Frem til ca. 1940'erne forblev den anbragte under børneforsorgen frem til myndighedsalderen, men derefter forekom der i mange sager forsøgsvisse hjemgivelser, se: Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*, Se kap. 10.
57. Bjerre, se kap. 10.
58. Anne Kattrine Gjerløff og Anette Faye Jacobsen, *Da skolen blev sat i system. 1850-1920*, bd. 3, Dansk skolehistorie 1-5 Hverdag, vilkår og visioner (Aarhus Universitetsforlag, 2014), 269.
59. Nielsen, *Anstaltbørn og børneanstalter gennem 400 år*, 84.
61. Harry Hendrick, *Images of Youth, Age, Class, and the Male Youth Problem, 1880-1920* (Clarendon, 1990), 4-5.
61. Frydendahl Larsen, *Opdragelse og diagnosticering*, 149.
62. Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*, 241.
63. Agnar Nielsen, "Børneværnskonsulentens virksomhed set fra en fynsk landkommune.", *Børnesagens Tidende* 56, nr. 8 (15. april 1961): 246.
64. Sager: København: 2/1925, 9681/1965. Odense: 19170/1955 & Silkeborg: 565/1958.
65. Sager: København: 13/1925, 15/1925, 2471/1940, 2091/1940, 2500/1941, 9698/1966 & Odense: 2075/1955.
66. Arbejds- og Socialministeriet, *Betænkning vedrørende børneforsorgens administration m. v. II. Del*, 1957, 55.
67. Arbejds- og Socialministeriet, 52.
68. Socialministeriet, *Socialministeriets cirkulære om ændringer af lov om børne- og ungdomsforsorg (Aldersgrænse og efierværn)*, 1970.
69. Arthur Henriques, Oluf J. Skjerbæk, og H. F. Øllgaard, *Børneloven, Lov Nr. 72 af 14. April 1905 om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer m.m.* (VPios Boghandel – Povl Branner, 1918), § 23, note 5.
70. Petersen, "De Unges Uddannelse. (Læresteder og Lærlingehjem)", 154.
71. Jacobsen, "Kontrol og demokrati. Træk af dansk børneforsorgs historie 1933-1958",

- 262; Jesper Vaczy Krag m.fl., *Anbragt i historien. Et socialhistorisk projekt om anbragte og indlagte i perioden 1945-1980* (Socialstyrelsen, 2015), 42 & 110; Kirkebæk, *Letfærdig og løsagtig – kvindestalten Sprogø 1923-1961*, 202-4; Sköld, *Fosterbarnsindustri eller människokärlek*, 279.
72. Jacobsen, "Kontrol og demokrati. Træk af dansk børneforsorgs historie 1933-1958", 278; Gjerløff og Faye Jacobsen, *Da skolen blev sat i system. 1850-1920*, 3:231-32; Bjørn Hamre, "Barnet som undtagelse – det skolepsykiatriske blik på eleven 1935-1955", i *Professionelle blikke på den anden – når fortællinger forandrer identiteter*, red. Charlotte Glinthborg, Lotte Hedegaard-Sørensen, og Birgit Kirkebæk (Frydenlund Academic, 2018), 57.
73. Breve: 5/1910, 677/1911, 114/1943, 198/1943, 9/1944, 421/1950, 519/1953 & 1136/1965. Fremmøde: 8155/1940, 115/1943, 181/1943, 465/1955, 56193/1965 & 60212/1965.
74. Jf. sagsoversigt i bilag: Bjerre, *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*, 328-44.
75. Ann-Sofie Bergman, "'In a Proper Home': Foster Children's Needs and Foster Parents' Suitability during the Twentieth Century", *Journal of Family History* 41, nr. 2 (april 2016): 181, <https://doi.org/10.1177/0363199016635493>.
76. Eklund Hansen, "Arbejdet bærer lønnen i sig selv – børnearbejde på landet 1900-1940.", 36.
77. Coninck-Smith, "The struggle for the child's time – at all time. School and children's work in town and country in Denmark from 1900 to the 1960s", 130.
78. Eklund Hansen, "Arbejdet bærer lønnen i sig selv – børnearbejde på landet 1900-1940.", 28.
79. Dommer Hvidberg, "Loven af 18. April angaaende Børn og unge Menneskers Arbejde", *Børnesagens Tidende* 20, nr. 12 (15. juni 1925): 167.
80. Se fx sag 5/1910, Odense & 541/1954, Silkeborg.
81. Megan Birk, *Fostering on the farm: child placement in the rural Midwest* (Urbana: University of Illinois Press, 2015), 80.
82. Catherine E. Rymph, *Raising government children: a history of foster care and the American welfare state* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2017), 18; Sköld, *Fosterbarnsindustri eller människokärlek*, 278-317.
83. Landsnævnet for børneforsorg, *Nr. 151. Cirkulære om forskellige ved administrationen af børneforsorgen opståede spørgsmål*, 1955.
84. 5/1910, Odense, indberetning fra forstander, 26/9-1913. Stadsarkivet, Odense. Odense børneværn. Journalregister. Journalsager.
85. 1136/1965, Silkeborg, brev fra Søren, 15/3-1966. Silkeborg Arkiv. Børneværnet. Journal/kredssager.
86. 5/1910, Odense, fx: brev d. 9/11-1914 & d. 26/4/1915.
87. Bolette Frydendahl Larsen, *Opdragelse og diagnosticering: Fra uopdragelighed til psykopati på Vejstrup Pige hjem 1908-1940*, 2019, 98-99.
88. Alle personer er anonymiseret af forfatteren.
89. 54/1910, København, politirapport, 16/11-1916, Københavns Stadsarkiv, Børneværnskontorets arkiv, kredssager.
90. Frydendahl Larsen, *Opdragelse og diagnosticering*, 98-99.
91. Landsnævnet for børneforsorg, *Cirkulære til Københavns magistrat og samtlige børneværnsudvalg om tilsyn med børn, der fra opdragelseshjem udskrives i tjenestepladser, samt om bistand til børneværnsudvalgene med fremskaffelse af tjeneste- og lærepladser til børn under børneforsorg*, 1944.
92. Sag 5/1910, blanket om tjenesteplads, 25/2-1915.
93. 195/1944, Silkeborg, brev fra tilsynsværge, 20/9-1945 og brev fra tilsynsværge, 6/4-1946. Silkeborg Arkiv, Børneværnet, kredssager.

94. Landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg, Nr. 184. *Cirkulære til Københavns magistrat og samtlige børneværnsudvalg vedrørende meddelelse til forældre om ankeadgang, nødvendigheden af rettidig beslutning om forsorgsforlængelse og tilsynsværgerens indberetningspligt*, 1950, 184.
95. Odense: 5/1910, 678/1910, 450/1925, 594/1925 & 25692/1940. København: 60/1910. Silkeborg: 90/1911.
96. Henriques, Skjerbæk, og Øllgaard, *Børneloven, Lov Nr. 72 af 14. April 1905 om Behandling af forbryderske og forsømte Børn og unge Personer m.m.*, § 37, note 5.
97. John Bertelsen og Birgit Kirkebæk, *Uønsket i Danmark – bortsendt til Amerika: historien om anbragte, der udstyret med enkeltbillet blev sendt fra Anstalten ved Saksøbing til Amerika i perioden 1867-1930*, 1. udgave, 1. oplag, SFAH's skriftserie, nr. 55 (København: SFAH, Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie, 2014), 31.
98. 594/1925, Odense, brev fra tilsynsværge, 24/12-1926.
99. Ibid., brev fra tilsynsværge, 28/3-1928.
100. Ibid., brev fra tilsynsværge, 26/7-1928.
101. Under 2. verdenskrig blev 5.579 børn registreret med tyske soldater som fædre: Anette Warring, *Tyskerpiger: under besættelse og retsopgør* (København: Gyldendal, 1998), 146.
102. 198/1943, Silkeborg, brev fra Arthur, 20/2-1957.
103. Ibid., brev fra plejefar, 21/4-1957.
104. Ibid., brev fra Arthur, 6/1-1962.
105. Ibid., forsorgsforlængelsen godkendt af Landsnævnet, 28/4-1962.
106. Kirkebæk, *Letfærdig og løsagtig – kvindeanstalten Sprogø 1923-1961*, 19; Patrick Ryan, "Young Rebels Flee Psychology': individual intelligence, race and foster children in Cleveland, Ohio between the world wars", *Paedagogica Historica* 47, nr. 6 (december 2011): 769.
107. Hamre, "Barnet som undtagelse – det skolepsykiatriske blik på eleven 1935-1955", 68.
108. Se fx: Ministeriet for Sundhedsvæsen, Nr. 60. *Cirkulære til samtlige anerkendte Optræningshjem og samtlige Værgeraad* (Ministerialtidende, 1929), 60.
109. Poul Bahnsen, *Psykoteknik*, Grundrids ved folkelige Universitetsundervisning 352 (Folkeuniversitetsudvalget, 1927), 4.
110. Bahnsen, 9-10.
111. Nielsen, *Anstaltbørn og børneanstalter gennem 400 år*, 83.
112. 519/1953, Silkeborg, psykoteknisk undersøgelse, 22/1-1957.
113. Ibid., børneværnsudvalget, 11/6-1957.
114. Han var anbragt på et børnehjem i Midtjylland.
115. Ibid., brev fra Peter, 8/8-1957.
116. Ibid., brev fra moren, 7/8-1959.
117. Se fx: Odense: 15566/1955, 60212/1965. Silkeborg: 61/1925 & 541/1955.

Abstract

Cecilie Bjerre: *Negotiating out-placed children's future*, 2021:1, pp. 4-31.

Recent research in social work has underscored the lack of education among placed-out children and care leavers. This has a long history. In a historical perspective, gender and class are important factors explaining

these circumstances. Girls were mostly placed out as domestic servants, and there were no ambitions to provide placed-out children with a better education or training than their parents. Furthermore, the complex, decentralized and far-reaching web of the Child Welfare Services contributed to the poor level of education or training as there were no clear guidelines or jurisdiction for the responsibility of the education of young persons in care – was it the local Child Welfare Board (Børneværn), the warden at the children's home or the foster parents, the guardian or the biological parents?

This article explores the local Child Welfare Boards' administrative practices on this area and highlights the consequences of the performed social work characterized as ad hocery. One of the negative consequences was that a child could be 'forgotten', if none of the above-mentioned actors took initiative, and this resulted in no or delayed training. One positive consequence of the lack of formal rules and procedures was that it permitted parents and the young person in question to enter the scene. In that connection, it is important to stress that there was an idea that if a child chose a profession out of interest, it would be more sustainable, and he, this mostly concerned boys, would thus be more likely to succeed as a future, industrious citizen.

Cecilie Bjerre, ph.d. og postdoc,
Institut for Historie &
DaWS (Danish Center for Welfare Studies)
Syddansk Universitet,
cbjerre@sdu.dk